

Værktøjskasse for miljøledelse

Best practice i bæredygtig miljøledelse i danske erhvervshavne

2014

DH
DANSKE HAVNE

Danske Havne

Weidekampsgade 10
Postboks 3370
2300 København S

Tlf.: 3370 3137

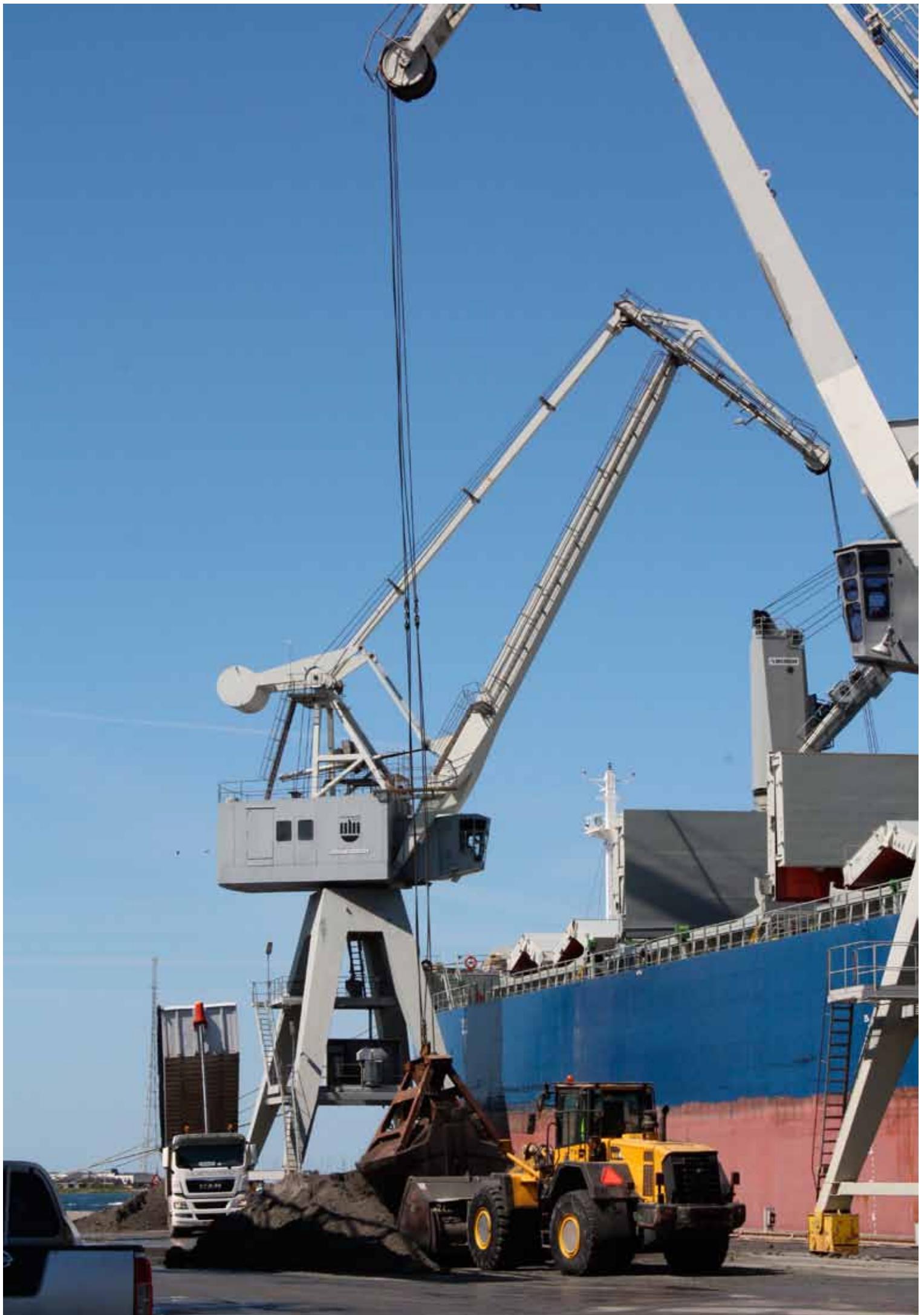
www.danskehavne.dk
danskehavne@danskehavne.dk

Fotos:

Randers Havn
Kalundborg Havn
Nakskov Havn
Køge Havn
ADP
Aabenraa Havn
Grenaa Havn

Indholdsfortegnelse

1. Forord	5
2. Hvorfor miljøledelse?	6
Hvad er miljøledelse?	6
3. Baggrund for værktøjskasse	7
Europa-Kommissionens definition på en bæredygtig havn	7
4. Danske Havnes vision og formål med værktøjskassen	8
Formål	8
Branchens mål	8
Vision	8
Tilpasning og opfølgning	8
5. Arbejdsgruppens forventninger til værktøjskassen	9
Arbejdsgruppens vision med værktøjskassen	9
Havnenes miljøprioritering i går, i dag og i morgen	9
6. Miljøledelse i havne – havnens rolle i værdikæden	11
Infrastruktur og arealanvendelse	11
Drift og udførelse	12
Samarbejde og relationer	13
7. Værktøjskasse til systematisk Miljøledelse	14
EcoPorts – Self Diagnosis Method (SDM)	14
Hvad er et miljøledelsessystem?	15
Systematisk miljøledelse uden certificering	16
De tre miljøstandarder: PERS, ISO 14001 og EMAS	17
Sammenligning af standarder	18
8. Kommunikation	20
Intern og ekstern kommunikation	20
Korte anbefalinger fra havne med synlig miljøkommunikation	20
Eksempler på kommunikation fra udvalgte havne	22
9. Miljønetværk og mere information	23
10. Skabelon til indsendelse af eksempler på god miljøpraksis	27

1. Forord

Vi ser i disse år et øget fokus på havneinvesteringer. Samtidig stiger den politiske bevågenhed i forhold til miljøet. Investeringer i havne er investering i effektiv transport af gods og passagerer, mindre trængsel, mere trafiksikkerhed og forbedret konkurrenceevne for danske virksomheder. Men alt dette skal ske med de miljømæssige aspekter i baghovedet.

Danske havne har stadig større fokus på grøn omstilling, videndeling og udvikling af bæredygtig miljøledelse, der kombinerer miljømæssige effekter og omkostningseffektivitet.

Samarbejde mellem havne inden for miljøområdet fremmer udveksling af erfaringer og gennemførelse af best practice i havnes konkrete miljøudfordringer. Havnene undgår unødigt dobbeltarbejde ved at lære af hinandens løsninger eller ved at samarbejde om fælles miljøløsninger. Samtidig hjælper samarbejde til at styrke havnenes selvregulering på miljøområdet. Samarbejde kan også være med til at bane vej for en evaluering af den danske miljølovgivning. Lovgivningen kan ind i mellem synes meget krævende i forhold til fx administration.

Denne værktøjskasse skal gerne hjælpe til løbende forbedringer af danske havnes miljøledelse og miljøpåvirkning. Samtidig er tanken at styrke kommunikationen om havnenes miljømæssige forbedringer. Best practice eksempler fra en række havne viser, at miljøledelse fremmer dialog og samarbejde mellem havne og havnenes interessenter. Samtidig letter det forståelsen for og accepten af havneprojekter.

Det er Danske Havnes overbevisning, at vi gennem samarbejde, handling og kommunikation kan skabe en bedre forståelse af havnenes samfundsmæssige rolle og havnenes bestræbelser for bæredygtighed.

En stor tak skal rettes til Danske Havnes arbejdsgruppe. Gruppen har deltaget aktivt i processen om at sætte bæredygtig miljøledelse i havnene på dagsordenen. Miljøansvarlige fra otte medlemshavne har bidraget til indholdet i værktøjskassen og sørget for, at der er kommet momentum bag initiativet.

Gitte Lillelund Bech

Direktør for brancheforeningen Danske Havne

2. Hvorfor miljøledelse?

Miljøarbejdet er strategisk vigtigt og et ledelses-spørgsmål, som fortjener prioritering.

Selvom kunderne vægter leveringssikkerhed, pris og kompetencer over miljø, begynder flere og flere kunder at tillægge miljøaspekter stadig større betydning. Nogle har selv miljømål, hvor havnens bidrag spiller en rolle. Det betyder, at kravene til dokumentation og kommunikation stiger.

Danmarks regering har i 2013 fremlagt en ressourcestrategi, der overordnet set skal omstille Danmark til en grøn økonomi. En cirkulær økonomi med stærkt fokus på ressourcer, affald, genanvendelse og samarbejde på tværs af værdikæder. En koordineret indsats i danske havne kan sikre en markedsreguleret omstilling frem for regulering ved lov og synliggøre havnenes rolle og resultater i forhold til miljøhåndtering.

Hvad er miljøledelse?

Ved miljøbevidst ledelse kan havneledelsen i vid udstrækning forudse og forebygge miljøkonflikter. Det er havnens bestyrelse og ledelse, der udstikker de overordnede rammer og mål for havnens miljøpolitik. Det er ledelsens opgave at konkretisere politikken inden for disse rammer og i samarbejde med havnens medarbejdere sørge for, at den bliver ført ud i virkeligheden.

Miljøledelse handler om at sætte sit miljøarbejde i system. Miljøledelse er en fortløbende proces som bl.a. indebærer, at havnens ledelse, direktion og bestyrelse:

- Kortlægger havnens miljøforhold
- Formulerer en miljøpolitik
- Fastsætter et ambitionsniveau i form af miljømål
- Udarbejder handlingsplaner for, hvordan målene skal nås
- Evaluerer miljøarbejdet og om nødvendigt foretager justeringer af mål og handlingsplaner

Bæredygtighedsmål kan bidrage til en mere konkret og synlig miljøledelse. Havnenes aktiviteter kan være holdt op imod finansielle mål, fastsat af ejerne. Men bestyrelse og direktion kan også fastsætte ikke-finansielle mål. Målstyringen kan omfatte kvalitets-, miljø- og medarbejderaspekter, der kan have central betydning for havnenes langsigtede udvikling.

Lønsomhed, langsigtet og bæredygtighed kan være havnens grundlag for langsigtet vækst. Det er vigtigt, at ledelsen fastsætter nogle få og for virksomheden relevante mål, som bestyrelse og direktion kan følge op på.

Havne, der har indført miljøledelse, signalerer til omverdenen, at de har styr på deres miljøpåvirkninger. Samtidig kan der være økonomiske gevinster at hente ved at indføre miljøledelse. Der er fx typisk store besparelser at hente i energi- og vandforbrug.

3. Baggrund for værktøjskasse

Havne er transportcentre og erhvervscentre, og kerneforretningen i havne er arealleje, godshåndtering, passagerer og fiskeri. Det betyder, at havnen er en selvstændig organisation og virksomhed med hvad der deraf følger af forventninger til blandt andet miljøspørgsmål fra ejere, kunder, kunders kunder, borgere og myndigheder.

Derfor er det naturligt at se på havne som en del af den grønne omstilling – en omstilling, der fortjener mere opmærksomhed, fordi der både er miljømæssige og økonomiske gevinster at hente. Samtidig kan synliggørelse af havnens miljøarbejde bidrage til at sikre fremadrettet politisk opbakning til erhvervsaktiviteter i de danske havne.

Det er baggrunden for, at Danske Havne i 2014 har sat miljøledelse på dagsordenen blandt medlemmerne og har udarbejdet denne værktøjskasse. Værktøjsskassen er kommet i stand efter et udvalgsarbejde, hvor flere af de medlemmer, der arbejder med miljøledelse, har bidraget.

Danske Havne mener, at bæredygtighed er et af nøgleordene i forbindelse med havnedrift – og dermed også med miljøledelse. Danske havne lever op til gældende miljøkrav, men havnenes miljøindsats kan række længere end lovgivningen. Det er her, at bæredygtighed kan tænkes ind.

Bæredygtighed er for Danske Havne en kombination af økonomisk fornuft, miljøledelse og havnens sociale ansvar. I den rette balance kan miljøledelse være en styrke og konkurrenceparameter for danske havne.

Europa-Kommissionens definition på en bæredygtig havn

"I forhold til EU's transportpolitik er en grøn havn en havn, der lykkes i at balancere miljømæssige udfordringer med den økonomiske efterspørgsel"

Transportkommissær Siim Kallas har følgende personlige tilføjelse:

"På et mere personligt plan vil jeg definere en grøn havn som en havn, hvor de mennesker, der planlægger arbejdsgangene og arbejder på havnen, føler sig forpligtet til at minimere miljøbelastningen og bevare de naturlige ressourcer for de fremtidige generationer. En grøn havn kræver støtte fra et stolt havnefællesskab, der gør havnen lidt 'grønnere' hver dag, på alle måder"

4. Danske Havnes vision og formål med værktøjskassen

Danske Havnes formål med værktøjskassen for miljøledelse i havne er at skabe øget synlighed og politisk bevidsthed om danske erhvervshavnes miljøindsats. Men synlighed kommer først, når der er indhold. Derfor er værktøjskassen et bidrag til, at havnene kan operationalisere og systematisere deres miljøarbejde.

Formål

Udgangspunktet er først og fremmest at hægte en miljøagenda op på havnes kerneforretning. Miljø skal op på ledelsesniveau, så miljøledelse afspejles i alle dele af havnes drift og forretningsudvikling.

En grøn forretningsmodel er i forhold til erhvervshavne, når havnen både høster økonomisk og miljømæssig værdi. Mange havne har grønne projekter men kommunikerer det ikke. Andre har svært ved at komme i gang.

Omverdenens respons er vigtig. Et andet formål er derfor at skabe en politisk bevidsthed om danske erhvervshavnes miljøindsats og derved sikre fleksible rammer for havnes udvikling, investering i nye infrastruktur løsninger og udvidelse af havneaktiviteter.

Inddragelse af faglige eksperter i medlemshavne skaber en platform og struktur for et bredt samarbejde om miljøudfordringer og konkrete miljøtiltag både i Danmark og i samarbejde med de europæiske havne.

Branchens mål

Det overordnede mål for værktøjskassen er at træde en sti for et øget fokus på bæredygtighed i

danske erhvervshavne. Havnenes miljøindsats bidrager med kompetence og forretningsudvikling, der skal ses som bidrag til at omstille Danmark til en bæredygtig økonomi med grøn vækst, energieffektive løsninger og investeringer i bæredygtig infrastruktur.

Vision

Grønne forretningsmodeller skal ses som en naturlig integreret del af erhvervshavnes ledelse, drift, væksttiltag og kommunikation af havnes resultater. Grønne tiltag er et af flere strategiske områder, der synliggør havnens rolle som omdrejningspunkt for erhvervsudvikling.

Tilpasning og opfølgning

Værktøjskassen til miljøledelse vil løbende blive udviklet for at tilpasse værktøjer og best practice eksempler til aktuelle udfordringer i Danmarks erhvervshavne.

Opsamling på tiltag, udfordringer, ny lovgivning m.m. skal hjælpe til at justere værktøjer og kommunikation løbende.

Konkrete undersøgelser og benchmark på indsatsen i havnene bidrager til at synliggøre fremgang og øget engagement.

5. Arbejdsgruppens forventninger til værktøjskassen

Værktøjskassen for miljøledelse i havne er blevet til i et samarbejde med miljøansvarlige fra otte medlemshavne på en række møder fra december 2013 til juni 2014. På møderne er værktøjskassens kapitler diskuteret, og der har været oplæg fra eksterne oplægsholdere for at give inspiration til både værktøjskassens indhold og fra miljøledelse i andre sektorer.

Følgende miljøansvarlige har deltaget aktivt med udvikling af værktøjskassen:

- Gert Nørgaard, Copenhagen-Malmö Port AB
- Brian Dalby Rasmussen, Aalborg Havn A/S
- Jimmi Jørgensen, Associated Danish Ports A/S
- Bjørn Eriksen, Esbjerg Havn
- Anders Eriksen, Aarhus Havn
- Steen Gade, Odense Havn
- Per Gregersen, Kolding Havn
- Peter Ydesen, Hirtshals Havn

Arbejdsgruppens vision med værktøjskassen

Arbejdsgruppen har som erklæret vision

1. at alle danske havne bliver medlem af Eco-Ports ved at bruge SDM-modellen for selvevaluering. En evalueringsgennemgang på ca. to timer giver gratis medlemskab,
2. at lytte til branchen som helhed og udvikle et grundlag for miljøledelse og systematisk miljøarbejde i danske erhvervshavne,
3. at samarbejde og dele viden og erfaring med miljøløsninger for at fremme best practice,
4. at synliggøre havnes rolle og miljøansvar som virksomhed, som infrastruktur og som

samarbejdspartner og skabe dokumenteret kommunikation om miljøindsatsen i danske havne.

Havnenes miljøprioritering i går, i dag og i morgen

Miljøledelse handler om en prioriteret indsats på konkrete områder. Miljøansvarlige i en række havne har opstillet følgende miljøprioritet i forhold til en analyse blandt alle danske havne i 2009. Arbejdsgruppen har diskuteret prioritering i forhold til aktuelle udfordringer i 2014 og i forhold til en fremadrettet prioritet.

Miljøprioritet 2009	Miljøprioritet 2014	Miljøprioritet i morgen
1 Energiforbrug	Støj	Relationer til byen
2 Oprensning: placering	Havneudvikling: VVM	Luftkvalitet
3 Støj	Støv	Eget affald
4 Oprensning: operation	Uddybning/oprensning	Vandkvalitet
5 Støv	Skibsassald	Eget energiforbrug
6 Affald	Eget energiforbrug	Skibsassald
7 Havneudvidelse (vand)	Vandkvalitet	Uddybning/oprensning
8 Relationer til byen	Eget affald	Støv
9 Klimaforandringer	Luftkvalitet	Havneudvikling: VVM
10 Forurennet sediment	Relationer til byen	Støj

Miljøprioriteringen er dynamisk. Næste år vil billedet se anderledes ud, end det gør i år. Miljøprioriteringen er et resultat af vores proces og bør ikke

ses som en endegyldig facitliste, men en indikator, som ser forskellig ud fra havn til havn grundet stor forskel på aktivitet og geografi.

6. Miljøledelse i havne – havnens rolle i værdikæden

Havne er bindeled mellem by, (lokale) virksomheder, handel og transport. Derfor spiller havne en central rolle i værdikæden i forhold til miljøarbejde.

Miljøledelse i havne består forenklet set i en prioritering af indsats på tre planer:

1. Infrastruktur og arealanvendelse
2. Drift og udførelse
3. Samarbejde og relationer

Infrastruktur og arealanvendelse

Den fysiske planlægning - skrivebordsplanlægning. Den fysiske planlægning kan omfatte virksomhedernes indbyrdes placering, som kan have til hensigt at adskille forureningskilder og forureningsfølsomme områder. Det er væsentligt at lave en opdeling af, hvilke opgaver havnen selv skal/kan løse, og hvilke der kræver samarbejde med andre, herunder lejere eller kunder i havnen. Overordnet kan følgende prioriteres:

- Masterplan, inkl. klimaændringer og miljø
- Lokalisering/arealplanlægning, herunder energieffektiv placering af kunder og aktivitet, bufferzoner
- Renere teknologi
- Virksomheders miljøtilladelser
- Evt. afskærmning/indkapsling med hegn
- Landarealer og udvidelsesprojekter
- Trafik
- Infrastruktur
- Beredskab
- Deponi

Principper for god miljøplanlægning for stat og kommune. Det er et statsligt mål at sikre udviklingsbetingelser for havne som transportknodepunkter og som erhvervsområder for virksom-

heder, der har behov for skibstransport, i samspil med byen i øvrigt. Miljøministeriet, Transportministeriet og KL er i dialog om principper for, hvordan de statslige mål kan indarbejdes i den kommunale planlægning. I forhold til miljø kan nævnes følgende:

- **Statslige mål:** a) den kommunale planlægning må ikke hindre udviklingsmuligheder for håndtering af godstyper, som er af national betydning for godstransporten eller erhvervslivets vækstbetingelser – fx containergods og vindmøller, og b) Kommunerne bør ved planlægning af zoner og tilsvarende tiltag til forebyggelse af miljøkonflikter forholde sig til det fremtidige udviklingsbehov for havnedrift og for havnevirksomheder.
- **Krav til kommunal planlægning:** Planlægningen for byudvikling omkring aktive erhvervshavne skal baseres på miljømæssige helhedsbetragtninger – også i et langsigtet udviklingsperspektiv. Det indebærer, at vurderingen af risiko- og miljøforhold inddrager alle relevante forhold og ikke begrænses til fx alene at gælde støjforhold. Med en hensigtsmæssig brug af zoner kan der skabes en miljømæssig "bufferzone" omkring havnen, der nedsætter risikoen for potentielle miljøkonflikter mellem by og havn på kort og lang sigt.

Principperne for god planlægning af havne og havneanlæg kan læses på følgende link

<http://naturstyrelsen.dk/planlaegning/landsplanlaegning/statslige-interesser/>

Drift og udførelse

Den praktiske planlægning. Der er ofte et økonomisk incitament til miljøledelse. Der kan opstilles følgende fordele ved miljøledelse:

- Bedre styring af forbrug af energi og råvarer
- Færre udgifter til forbrug af energi og råvarer
- Færre udgifter til affaldsbortskaffelse, spildevandsafledning og miljøafgifter

Blandt de emner, der må diskuteres, er eksempelvis:

Direkte miljøforhold – havnens mulighed for selv at agere:

- Miljøplanlægning/miljøledelse
- Metoder/planlægning
- Udstyr og håndtering af udstyr
- Udledninger til luften
- Spildevand
- Minimering og håndtering af affald
- Forbrug af energi, råvarer og hjælpestoffer
- Lokale miljøpåvirkninger som støj, lugt og støv
- Miljøregnskaber
- Vedligeholdelse
- Rensning ved kilden
- Miljøtilladelser og -vilkår

Indirekte miljøforhold – behov for samarbejde:

- Produkter
- Transport og trafik
- Tjenesteydelser
- Kontrakter
- Leverandører
- Kundernes brug af produktet

Eksempel: Energistyring. Energistyring kan have den særlige effekt, at der kan være penge at spare eller tjene. Det være sig besparelser her og nu, der særlig vil kunne måles på ressourceforbruget, men det kan også være mere langsigtede besparelser. Energistyring tager, ligesom miljøstyring eller grønne indkøb, udgangspunkt i at:

- Nedsætte forbruget
- Vælge alternativer, så forurenende produkter eller arbejdsgange udskiftes med andre, der forurener mindre eller slet ikke forurener
- Satse på varer og tjenesteydelser, der kan genanvendes, har lang levetid, og som resulterer i mindst muligt forurenende affald i bred forstand

Energistyring er et redskab, der berører både den enkelte medarbejders energivaner og havnens indkøbs- og investeringspolitik. Det handler om, at:

- Der foretages rentable, energirigtige investeringer ved nybyggeri, vedligeholdelse, indkøb af maskiner, køretøjer, udstyr, m.m.
- Drift af bygninger, anlæg og udstyr sker så effektivt som muligt
- Alle medarbejderes energimæssige adfærd forbedres

Energistyring kan også finde sted i et lokalt samarbejde om fælles ressourceudnyttelse, såsom overskudsstrøm, renholdelse, solceller, affald og genanvendelse m.m.

Samarbejde og relationer

Udvikling og drift af havnen afhænger af gode relationer for at kunne håndtere og samarbejde med havnens kunder, brugere og byen. Der kan opstilles følgende fordele ved miljøledelse:

- Forbedret samarbejde med myndigheder og kunder
- Større troværdighed over for kunder
- Forbedret markedsposition, nye kundegrupper og fastholdelse af eksisterende kunder
- Øget samarbejde med leverandører
- Forbedret omdømme

Transportkæden, brugere og kunder. Miljøarbejdet og den fysiske planlægning omfatter udover havnen også virksomheder og kunder, der opererer på havnen. Det er væsentligt at skelne mellem kunder og brugere (kunders kunder), men begge grupper bør inddrages i arbejdet. Havnens miljøpolitik er med til at synliggøre områder, der halter. Udfordringen indgår i drøftelser med brugere, så miljøprioriteringen kortlægges, sættes i handling, måles og evalueres.

Lejere og virksomheder på havnen er underlagt myndighedernes godkendelser og vilkår. Myndighederne har ligeledes mulighed for at gribe ind i eksisterende praksis. Herudover kan havnen i et vist omfang via lejekontrakterne opsætte miljøkrav, men nok så vigtigt via samarbejde medvirke

til, at den samlede miljømæssige påvirkning reguleres eller nedsættes. Med havnens standardordensreglement har havnene mulighed for at nægte tilladelse til aktiviteter på skibe, som vurderes at forurene havnen.

Myndighederne. Havnens masterplan og vision for den fremtidige brug af havnens arealer og udvidelsesplaner kan i højere grad bruges til at skabe forståelse for havnens aktuelle behov fra politikere og embedsværk, herunder det kommunale teknik- og miljøudvalg.

Synliggørelsen af havnens udvikling kan også løftes i lokale erhvervsnetværk. Her kan fælles politiske behov løftes, fx infrastruktur, cykelstier, kloakering, skiltning og generel udvikling af erhvervsområdet. Konkrete brugerudsagn giver argumenter vægt. Eksempelvis ved fælles enighed om at skabe øget trafiksikkerhed i forbindelse med nærliggende børneinstitutioner og adgang til lokal arbejdskraft både via vej og cykelsti.

Samarbejde med myndigheder om proaktive løsninger på administrative processer kan give oplevet værdi både hos kommune og havn, men også hos havnens brugere. Især i form af kortere tid fra idé til handling. Det kan fx være i forbindelse med planlægning eller ved tilrettelæggelse af infrastruktur til og fra havneområdet.

7. Værktøjskasse til systematisk Miljøledelse

Værktøjskassen er opbygget i en rækkefølge, så havnens eksisterende miljøhåndtering analyseres. Analysen giver gode råd til den systematiske miljøledelse, og hvordan havnen får papir på sin miljøindsats. Næste skridt efter analysen er derfor opstilling af et miljøledelsessystem enten uden certificering eller med certificering.

Der er udviklet særlige modeller og værktøjer for miljøledelse i havne. Havnenes europæiske brancheforening European Sea Ports Association (ESPO) har udviklet tre platforme for grønne tiltag i havne. ESPO har skabt platformen **GreenPorts**, der er det aktive netværk i form af en årlig konference. Dertil er udviklet modeller for det konkrete arbejde med miljøledelse, der ligger på platformen **EcoPorts**.

De er alle samlet i **ESPO Green Guide**, der giver et overblik over indsatsområder til politisk plan eller havnens værdibaserede strategi med konkrete brugbare eksempler i Green Guides bilagsmappe.

ESPO Green Guide kan sammen med bilagsmapperne hentes på følgende link

http://www.espo.be/index.php?option=com_content&view=article&id=92&Itemid=85

EcoPorts – Self Diagnosis Method (SDM)

EcoPorts – Self Diagnosis Method (SDM) er en uforpligtende check liste for havne, der vil i gang med en miljøindsats. SDM er udviklet af en frivillig sammenslutning af miljøansvarlige i havne sammen med universiteter og ESPO. Data gør havnen i stand til at sammenligne sin indsats med den generelle indsats i sektoren og i forhold til internationale standarder. Udfyldning af SDM

giver adgang til EcoPorts netværket og mulighed for dybere analyse af miljømuligheder for havnen, herunder SWOT (havnens styrker, svagheder, muligheder og trusler), GAP (forskel mellem aktuel indsats og mulighed for en certificering), ekspert-råd og havnens mulighed for miljøcertificering.

Arbejdsgruppen bag Danske Havnes værktøjskasse har bl.a. som erklæret vision, at alle medlemshavne i Danske Havne gennemfører SDM analysen. Udfyldelse af spørgeskemaet er et godt udgangspunkt for en bredere dialog om miljøledelse i havnen. Havnens ledelse og miljøansvarlige får samtidig inspiration både til hvad havnen gør i dag, hvad havnen kan gøre fremadrettet, og hvordan havnens indsats placeres i forhold til andre havne.

Fakta

Tid til besvarelse af spørgeskema:

Ca. 2 timer

Antal spørgsmål: 214

Antal havne i benchmark: Ca. 70 EU havne – heraf 5 danske

Pris: Gratis - giver adgang til "klubben" og brug af logo

Pris: 495€ - giver adgang til benchmark analyse og en SWOT analyse om havnens placering og indsats i forhold til de øvrige havne i EcoPorts samt en analyse, der viser, om havnen er moden til ISO 14001 eller PERS, havnenes standard. Hertil kommer gode råd fra en miljøekspert.

Fokusområder i SDM giver et billede af de hovedområder, der skal til i en procedure for at arbejde med miljøledelse og er et godt redskab eller idékatalog til at komme i gang med miljøledelse.

Læs mere på Danske Havnes webside, hvor der bl.a. er et eksempel på benchmark og et dokument med alle spørgsmål fra SDM spørgeskemaet:

<http://www.danskehavne.dk/menu/politik--lov/Fokusomr%c3%a5der/miljo--klimapolitik#.U997ajbU-nE>

Arbejdsgruppen bag værktøjskassen vurderer, at værdien især ligger i den konkrete faglige feedback samt adgang til brug af logo og EcoPorts netværket. Arbejdsgruppen anbefaler at besvare spørgsmålene sammen med flere fra havnen og med inddragelse af havnenes ledelse, så det allerede i besvarelsen kan skabe en drøftelse af havnens indsats og videre forløb.

Analysen dækker følgende områder i forhold til havnens miljøledelse:

- **Miljøpolitik** - indhold, tiltrædelse og offentliggørelse
- **Inventory** – miljøeffekter fra industrier, egne aktiviteter, register over gældende lovgivning
- **Miljømål** og tiltag til miljøforbedringer
- **Organisering og ansvarsfordeling** af miljøarbejdet
- **Miljøkommunikation** og offentlig miljørapportering
- **Miljehåndbog** og dokumentation
- **Beredskabsplaner**
- **Miljøovervågning**
- **Auditering** af procedurer og instruktioner
- **Ledelsesmæssig evaluering** af miljøarbejdet

Hvad er et miljøledelsessystem?

Et miljøledelsessystem består af en miljøpolitik og nogle procedurer, der sikrer, at havnen overholder miljølovgivningen og hele tiden forbedrer havnens miljømæssige indsats.

For at den enkelte virksomhed kan dokumentere sin miljøindsats, kræver det, at der udvikles et miljøledelsessystem. Miljøledelse er en systematisk og dokumenteret måde at håndtere virksomhedens miljøforhold på. For at det kan kaldes systematisk, skal alle relevante miljøforhold lokaliseres og beskrives. De oplysninger, der så kommer frem, skal sammenholdes med den miljøpolitik, der eventuelt er i forvejen. På den baggrund kan der formuleres målsætninger for miljøforbedringer, som gennemføres efter en tilrettelagt plan.

Hertil kommer, at virksomheden kan vælge at få et skriftligt bevis på, at den lever op til særlige krav og målsætninger knyttet til en international miljøstandard. Dette kan være et aktiv mod omverdenen i form af ejer, kunder, lejere, tilsynsmyndigheder, borgere etc.

Tilbud om havnesamarbejde om miljøcertificering og systematisk miljøledelse

For at lette igangsættelsen og driften vil Aalborg Havn A/S gerne medvirke til, at Danske Havne etablerer en miljøgruppe/organisation, hvor interesserede i et parallelt forløb kan indføre miljøledelse. Det er et tilbud om at bruge Aalborg Havn A/S' opsætning som et udgangspunkt, så andre kan kopiere strukturen for at komme lettere i gang - formentlig i samarbejde med en ekstern konsulent.

Kontakt Danske Havne eller miljøansvarlig i Aalborg Havn A/S for nærmere information.

Systematisk miljøledelse uden certificering

Havnen kan som udgangspunkt udvikle sit eget miljøledelsessystem, hvor en miljøredegørelse er med til at opstille en prioriteret miljøindsats i havnens daglige drift. Miljøredegørelsen kan fx indeholde en handlingsplan med målsætninger for en 3 års periode. Handlingsplanen revideres hvert 3. år, men evalueres årligt.

Der findes lokale miljønetværk, typisk på regionsniveau eller en klynge af kommuner, der sammen har dannet miljønetværk. Miljønetværk er en god måde at komme i gang med systematisk miljøledelse.

Miljønetværkene tilbyder mod et medlemskab rådgivning og værktøjer til at udarbejde en miljøredegørelse for havnen og dermed en dokumenteret, systematisk miljøledelse. Netværkene er samtidig en god mulighed for at få inspiration fra andre virksomheder samt at møde virksomheder, som havnen normalt ikke er i kontakt med.

Havne og miljømedarbejdere kan have udbytte af at deltage i miljønetværk. Formålet med deltagelse i miljønetværk er, at der er et rum for erfaringsudveksling om emner som primært relaterer sig til virksomhedernes eksterne miljøarbejde. Netværk kan fx beskæftige sig med emner som affald- og spildevandshåndtering, støj og luftemissioner, BAT, myndighedsbehandling og godkendelsesvilkår, miljøstyring etc.

Deltagere i miljønetværk vil ofte beskæftige sig med det eksterne miljøarbejde og vil have et ønske om at dele erfaringer med andre i samme funktion, branche eller med lignende udfordringer. Ofte kan der også være en ide i at hente inspira-

tion fra andre brancher eller på tværs af Det Blå Danmark.

Af netværk kan nævnes Green Network, Miljøforum Fyn og Miljøforum Midtjylland.

Eksemplet Green Network. Hos Green Network får medlemmer tilknyttet en konsulent og stillet en manual til rådighed indeholdende en række værktøjer til udarbejdelse af en miljøredegørelse. Miljøredegørelsen består af, at virksomheden definerer sin miljøpolitik, et miljøregnskab og en handlingsplan for miljøindsatsen.

Miljøredegørelsen bliver vurderet af miljønetværket. Overholder miljøredegørelsen netværkets betingelser, udstedes der et diplom og et flag, som kan benyttes for at synliggøre indsatsen. Det er også muligt at bruge netværkets logo i egen kommunikation.

Miljøredegørelsen hos Green Network er opbygget på en måde, så den følger ISO 14001. Det giver mulighed for senere at blive ISO 14001 certificeret med udgangspunkt i miljøredegørelsen.

Ud over miljøredegørelsen kan man for samme medlemskab få hjælp til udarbejdelse af en klimaredegørelse, en arbejdsmiljøredegørelse og en CSR-redegørelse.

Se kapitel 9 for nærmere oplysninger og links til miljønetværk.

De tre miljøstandarder: PERS, ISO 14001 og EMAS

Der findes flere færdige systemer for miljøsikring, ligesom der findes for kvalitetssikring. Hvis en havn ønsker at få papir på miljøarbejdet, er det muligt at blive:

1. Certificeret efter den havnespecifikke miljøledelsesstandard **PERS**,
2. Certificeret efter den internationale standard **ISO 14001**,
3. Registreret under den europæiske miljøledelsesordning **EMAS**.

Enkelt opstillet kan det siges, at en EMAS registrering betyder, at havnen automatisk opfylder kravene til en ISO eller en PERS certificering. En ISO certificeret havn opfylder kravene til en PERS certificering. Omvendt indebærer det nogle ekstra krav til havnens miljøledelse at gå fra PERS til ISO eller EMAS.

Enten eller? Anbefalinger til havne, der vil miljøcertificeres

- Havne med certificeret miljøledelse vurderer det generelt positivt, da certificering sikrer en ledelsesforankring, samt at miljøarbejdet bliver kortlagt og ført ind i en handlingsplan og evalueret
- Det er vigtigt, at der er en tydelig arbejdsfordeling og ledelsesbeslutning for at sikre, at certificeringskonsulenten ikke løber med projektet og udvider prioriterede mål og indsats
- Certificeringen skal ramme organisationens miljømål eller konkret efterspørgsel hos kunder
- Omkostninger til opsætning og igangsættelse afhænger af havnens behov og handleplan. ISO 14001 certificering i Aalborg Havn

har eksempelvis kostet ca. 50.000 kr. i indledende konsulenttydelser og et årsværk at køre det ind i organisationen

- Når certificeringen er etableret, kan det løbende arbejde implementeres ved side-mandsoplæring og indskrives i den enkelte medarbejders arbejdsplan

EcoPorts – Port Environmental Review System (PERS)

PERS er den eneste havnespecifikke miljøcertificering, skræddersyet til havne og med mulighed for at opnå miljøledelsesstandard ISO 14001 med optagelse i Lloyd's Register. Certificeringen hjælper havneledelsen til at opbygge en organisation med holistisk tilgang til miljøarbejde uden at kræve for meget tid af havnens personale og ressourcer. PERS bygger på ISO 14001, men undlader nogle af de aspekter, som ikke nødvendigvis er relevante for havne eller som kræver mere administration. I august 2014 var der 20 EU-havne certificeret igennem PERS – ingen af dem danske. Link til mere information:

<http://www.ecoport.com/templates/frontend/blue/images/pdf/PERSBrochure2011.pdf>

Den internationale standard ISO 14001

ISO 14001 er en globalt dominerende miljøstandard, der har udgangspunkt i virksomheden, dens processer og aktiviteter. ISO 14001 fordeler ansvar og kompetence samt beskriver miljøopgaver i hverdagen ved at tage højde for miljøpolitik, planlægning, iværksættelse og drift, kontrol og korrigerende handlinger samt ledelsens kontinuerlige gennemgang af miljøpraksis og miljøpolitik. Der eksisterer ikke en oversigt over havne med denne certificering. Link til mere information:

<http://mst.dk/virksomhed-myndighed/groen-strategi/emas-og-miljoeledelse/iso-14001/>

EU – the EU Eco Management and Audit Scheme (EMAS)

EMAS er EU's ledelsesværktøj for myndigheder, virksomheder og organisationer til evaluering, rapportering og forbedring af miljøindsats. EMAS har baggrund i en EU forordning, som sigter mod at få virksomheder og organisationer til frivilligt at arbejde systematisk med miljøforbedringer. For at være EMAS registreret skal man opfylde en række kvalitets- og miljøkrav, skabe løbende forbedringer og dokumentere sine resultater i en årlig miljøredegørelse. Det er Miljøstyrelsen, der står for at registrere virksomheder under EMAS ordningen. Der eksisterer ikke en oversigt over havne med denne certificering.

Link til mere information:

<http://mst.dk/virksomhed-myndighed/groen-strategi/emas-og-miljoeledelse/emas/>

Sammenligning af standarder

Ens for de tre standarder er, at de er udgangspunkt for formulering af havnens miljøpolitik. Miljøpolitikken omsættes til procedurer i havnens operationer og konkrete driftsinstruktioner ved fx skibsanløb, losning og lastning af skibe, affaldshåndtering m.m. Dernæst implementeres rutinerne i organisationen. Der vil løbende være evaluering/auditering af, om organisationen følger rutinerne. For at fastholde certificering skal havnens ledelse samtidig sørge for, at rutinerne lever op til indholdet i standarden.

	PERS	ISO 14001	EMAS
Sektor	Kun havne	Alle sektorer	Alle sektorer
Fokus	Politik, planlægning, ikke decideret operationel performance	Politik, planlægning, operationel performance, løbende forbedring, auditering og evaluering	Politik, planlægning, operationel performance, løbende forbedring, auditering og evaluering
Auditering	Ikke fysisk besøg, evaluering på baggrund af indsendt dokumentation	Fysisk besøg	Fysisk besøg
Krav til miljørapportering	Visse krav til rapportering	Ingen krav	Omfattende miljørapportering hvert andet år
Omkostning til auditering/evaluering	1.000 €	Afhænger af størrelse og omfang af aktiviteter. Minimum 5.000 €, men ofte mere	Samme niveau som ISO 14001
Omkostning til implementering	Moderat	Mere omfattende grundet fokusområder	Samme niveau som ISO 14001 plus omkostninger i forbindelse med miljørapporteringen hvert andet år
Best practices	2 eksempler påkrævet	Anvendes ikke	Anvendes ikke

8. Kommunikation

De danske erhvervshavne har hidtil ikke været særligt gode til systematisk at synliggøre miljøindsatsen. Miljøindsatsen finder sted i havnene. Danske havne lever op til regler fra både EU og Danmark, investerer i bl.a. vindenergi, miljøbyggeri, vandkvalitet, affaldsmodtagelse, genanvendelse, støj- og støvreduktion.

Kommunikation af indsatsen skal i højere grad prioriteres, så dokumenterede effekter også er kendt uden for havnen. Kommunikation indgår derfor også blandt værktøjerne.

Intern og ekstern kommunikation

Havnens miljøkommunikation kan enten være intern eller ekstern:

Intern miljøkommunikation

Den interne miljøkommunikation skal orientere medarbejdere om havnens miljøforhold og inddrage dem i miljøarbejdet. En vellykket kommunikation sikrer medarbejdernes engage-

ment og deltagelse, hvilket er fundamentet for et succesfuldt miljøarbejde. Orientering af medarbejderne kan fx udformes som orientering ved opslag på tavler, uddeling af miljøhåndbøger og foldere eller i forbindelse med afholdelsen af medarbejdermøder.

Ekstern miljøkommunikation

Den eksterne miljøkommunikation orienterer havnens væsentligste interessenter, fx ejere, kunder, myndigheder, nærliggende beboelse m.fl. om virksomhedens miljøforhold og miljøarbejde.

Korte anbefalinger fra havne med synlig miljøkommunikation

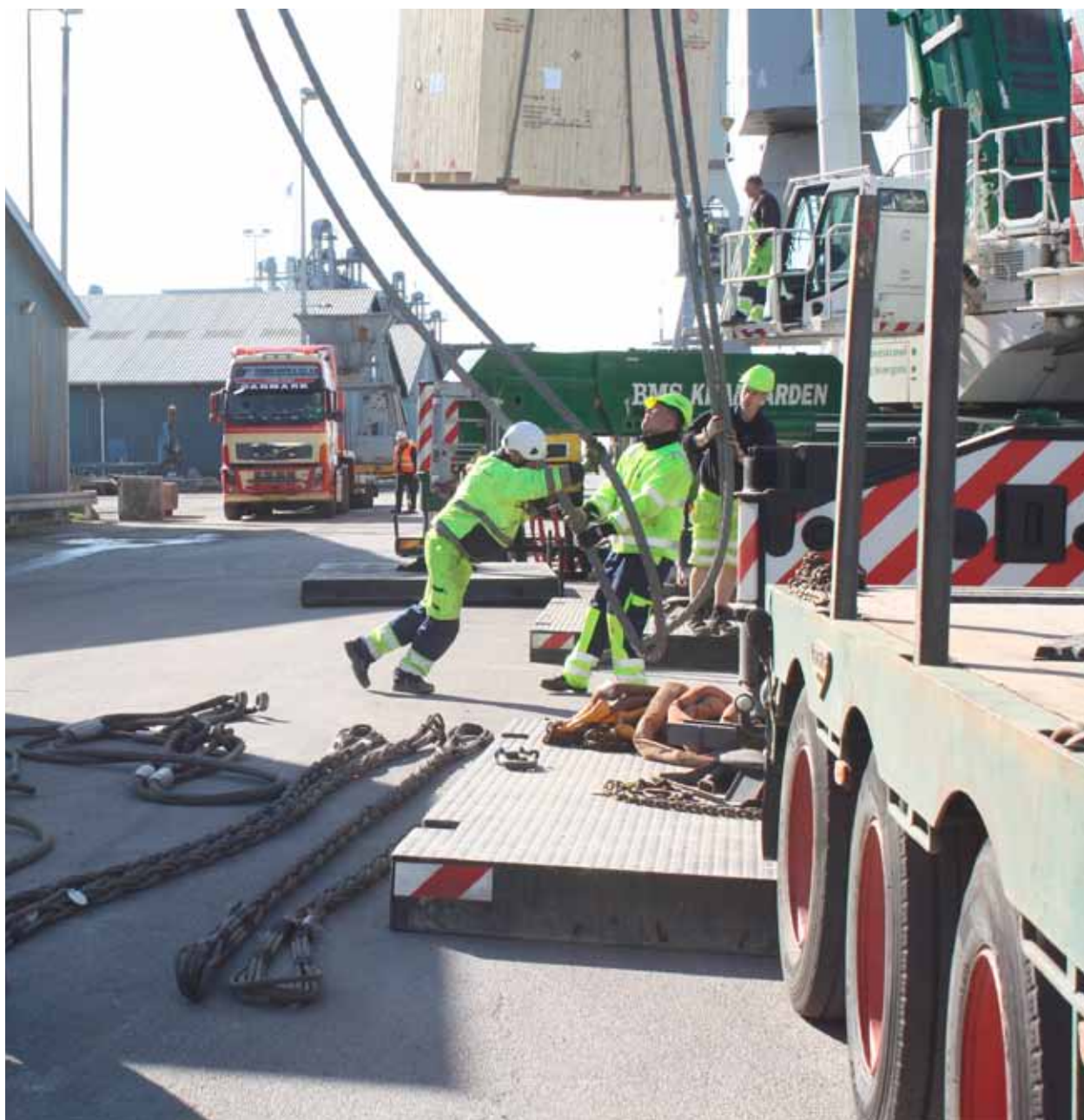
- **Handling før kommunikation.** Havnen bør have en prioriteret miljøledelse: Afdækning af havnens miljøudfordring og prioriteret handleplan for fx affald, vand, energi, mobilitet m.m. Kommunikationen skal synliggøre de konkrete indsatsområder og den positive dokumenterede udvikling. Hav en dedikeret ressource til kommunikation og start evt. med de lavt hængende frugter, som er nemme at gå til og nemme at måle en effekt på. Ingen "green washing" dvs. ingen grøn markedsføring uden reelt indhold. Det handler om image drevet kommunikation på baggrund af konkret handling.
- **Opstil mål for kommunikation.** Havnens ledelse bør opstille mål for, hvad man ønsker at opnå, hvad der skal gennemføres og hvornår. På denne måde er det lettere for havnen at vurdere, om de afsatte ressourcer - tid og penge - har været anvendt rigtigt. Adfærdsændring og miljøstimulering

kan fx være formålet med kommunikation.

- **Hvem skal der kommunikeres til?** Kommuniker til og inddrag alle relevante interessenter i overvejelserne, fx kunder, leverandører, samarbejdspartnere, myndigheder, naboer, pressen eller andre. Hvem er prioriteten, som skal høre havnens budskab?
- **Hvad skal der kommunikeres om?** Uanset budskab skal det være konkret, nærværende og troværdigt, så det bliver opfattet som væsentlig information for modtage-

ren. Frem for alt vær åben og ærlig om havnens miljøarbejde.

- **Hvordan skal der kommunikeres?** Skriftlig kommunikation på internet, i pjecer eller årsregnskabet. Er der et grønt regnskab eller en miljøredegørelse? Er det målrettet dagspressen? Det kan også ske i en mundtlig dialog, fx kundebesøg, messer, åbent hus, konferencer og foredrag eller fx ved at anvende flag og logo fra miljønetværk.

The screenshot shows the Aalborg Havn website with a header featuring the port's logo and navigation menu. The main content area is titled 'Klima & Miljø' and includes a large 3D architectural rendering of the port facility. Below this, there is a section with a photograph of a tall, modern signpost. The text on the page discusses climate and environmental initiatives, mentioning energy efficiency and sustainable practices. A sidebar on the left contains various utility links.

The screenshot displays the Odense Havn website. The header features a photograph of a modern, multi-story building with a prominent green facade. Below the header is a navigation menu. The main section is titled 'Hijoredegørelse' and contains a list of services and contact information. The text is primarily in Danish, detailing the port's operations and services.

This screenshot shows the 'Nyhedsarkiv' (News Archive) page on the Aalborg Havn website. The header includes the port's logo and navigation links. The main content area features a photograph of a port building at night, illuminated with warm lights. The page title is 'Workshop om bæredygtigt byggeri den 19. august 2014'. The text below the title provides details about the workshop, including the date and the topics to be discussed.

The screenshot shows an article on the CMP COPENHAGEN MALMÖ PORT website. The article is titled 'ECO Driving benefits the environment and saves money for the Port of Copenhagen'. The text describes how machine operators at the port have adopted eco-driving techniques to reduce fuel consumption and wear-and-tear on vehicles. It mentions that this has led to savings of around SEK 1 million in 2013. The article also includes a quote from Brian Kristensen, General Manager, Containers, and a note about the training course.

9. Miljønetværk og mere information

Med miljønetværk menes alle parter, der kan hjælpe til at skabe systematiseret miljøledelse i havne.

Neden for er opstillet en oversigt med emner og links til mere information.

Danske Havne	<p>Danske Havnes netværk for miljøansvarlige i havne er et uformelt elektronisk, lukket netværk for havnenes medarbejdere, hvor der udveksles ny viden og lovgivning samt mulighed for vidensdeling. Alle medarbejdere i medlemshavne kan blive medlemmer.</p> <p>Der holdes ad hoc temadage om miljøspørgsmål, hvor alle havnens medarbejdere kan deltage.</p> <p>Information om miljø i havne, herunder international lovgivning: http://www.danskehavne.dk/menu/politik--lov/Fokusomr%c3%a5der/miljo--klimapolitik#.U997ajbU-nE</p> <p>Oversigt over tilskudsmuligheder: http://www.danskehavne.dk/menu/politik--lov/tilskudsmuligheder#.U-i9tzbU-70</p> <p>Høringspart på miljølovgivning. Centrale høringssvar lægges på danskehavne.dk</p>
ESPO Green Guide	<p>ESPO har udformet retningslinjer i en Green Guide, der fungerer som en oversigt over miljøudfordringer, mulige modeller for miljøledelse, eksempler på konkrete løsninger og en oversigt over miljølovgivning i EU.</p> <p>http://www.espo.be/index.php?option=com_content&view=article&id=92&Itemid=85</p>
GreenPort	<p>Med de årlige GreenPort konferencer har havnenes europæiske brancheorganisation ESPO skabt en netværksplatform for miljøtiltag og miljøledelse i europæiske havne.</p> <p>http://www.greenport.com/</p>
EcoPorts	<p>EcoPorts er en forlængelse af GreenPort initiativet med redskaber for havne, der vil operere med grøn udvikling.</p> <p>http://www.ecoport.com/</p>
World Ports Climate Initiative	<p>Initiativ under International Association of Ports and Harbours (IAPH) om at fremme samarbejde vedr. LNG, miljøfremmende skibsafgifter, landstrøm, m.m.</p> <p>http://wpci.iaphworldports.org/</p>
Miljøforum Fyn,	<p>Medlemsorganisationer, der danner rammen om miljønetværk.</p>

<p>Miljøforum Midtjylland</p> <p>Green Network</p> <p>Key2Green</p>	<p>Målet er at sikre løbende miljøforbedringer i et geografisk område.</p> <p>Private virksomheder, uddannelsesinstitutioner, organisationer og offentlige myndigheder i en region, f.eks. Fyn, med interesse for miljø, arbejdsmiljø og bæredygtig udvikling udveksler erfaringer på miljø- og arbejdsmiljøområdet. Temadage etc.</p> <p>Green Network dækker Fredericia, Horsens, Kolding, Middelfart og Vejle. Læs mere her http://www.greennetwork.dk</p> <p>Miljøforum Fyn http://www.miljoforumfyn.dk</p> <p>Miljøforum Midtjylland http://www.mfmidt.dk</p> <p>Key2Green http://www.key2green.dk</p>
<p>Miljøuddannelse</p>	<p>Gode forslag til kurser i miljøledelse i havne:</p> <p>Uddannelser om miljøledelse og miljøarbejde kan søges på Undervisningsministeriets uddannelses guide: https://www.ug.dk/</p> <p>Teknologisk Diplomuuddannelse i Energi og Miljø – deltidsstudie http://www.viauc.dk/videreuddannelse/soeg/sider/uddannelse.html?fagligindgang=Private%20virksomheder&uddannelsestype=Diplomuuddannelse&id=43&title=Teknologisk%20Diplomuuddannelse%20i%20Energi%20og%20Milj%C3%B8</p> <p>AMU-kurser inden for miljø og energi – 1-2 dage http://www.industriensuddannelser.dk/aktuelt/nyeamu-kurserindenformiljoegenergi.html</p> <p>Ovenstående miljønetværk fx http://www.greennetwork.dk/</p>
<p>Rådet for bæredygtig erhvervsudvikling</p>	<p>Netværk for store og mellemstore virksomheder. Medlemsorganisation. Filosofien er, at erhvervslivet kan gøre en forskel, hvis man er fælles om indsatsen. Partnerskaber hjælper til at få succes i arbejdet. Hver især har virksomhederne ekspertise i at producere, yde service, logistik, drive forretning og investere. Den enkelte kan meget, men ingen kan det hele.</p> <p>http://rbewebsite.wix.com/rbe-website</p>
<p>EMUCs miljønetværk</p>	<p>For medlemmer af Europas Maritime Udviklingscenter. Bredden i Det Blå Danmark. Deltagere fra rederierne, de maritime skoler, classeselskaberne, producenter, organisationer og styrelser, havne og flere. Visionen er, at miljøfolk i danske rederier og hos maritime leverandører skal kende den smarte løsning før de fleste andre og hurtigt kunne udnytte den bæredygtigt og kosteffektivt.</p> <p>http://www.maritimecenter.dk/netvaerk/miljoenetvaerk/</p>
<p>Transportens Inno- vationsnetværk</p>	<p>Netværket skal skabe erfaringsudveksling og bygge bro mellem virksomheder og forskningsmiljøer. Samler aktørerne på tværs af transportkæden og transportsektorer. Støttet af Rådet for Teknologi og Innovation. Gratis deltagelse i arrangementer og temadage. http://www.tinv.dk</p>

Clean Baltic Sea Shipping	<p>Projekt med EU støtte for fremme af bæredygtige løsninger inden for fx alternative brændstoffer og grønne havneafgifter. Mulighed for at samarbejde og deltage i fremtidige EU-puljer til grøn omstilling.</p> <p>http://www.clean-baltic-sea-shipping.com</p>
Erhvervs- og Vækstministeriet	<p>Enheden Grøn Omstilling: http://www.evm.dk/arbejdsomraader/vaekst-og-konkurrenceevne/groen-omstilling-og-vaekst</p> <p>Industrisymbiose – tilskud til projekter med fokus på udnyttelse af overskydende produktion, fx varme, el, affald m.m. til enten opsamling og videresalg eller elementer i input til eksisterende produktion. Gratis ressource tjek, matchmaking ud fra database, tilskud til rådgivning. Havne i Aarhus, Aalborg og Kalundborg er med.</p> <p>http://groenomstilling.erhvervsstyrelsen.dk/groenindustrisymbiose</p> <p>Grøn Omstillingsfond – tilskud til markedsnære projekter, der er modne og gennemførbare på 1-2 år. Egenfinansiering på 25 pct. og ansøgning om minimum 1/2 mio. kr.</p> <p>http://groenomstilling.erhvervsstyrelsen.dk/groenomstillingsfond</p>
Styrelser under Miljøministeriet	<p>Miljøstyrelsen. Miljøstyrelsens lovdatabase er ganske beskeden og indeholder kun links til visse meget centrale love http://mst.dk/service/lovstof</p> <p>Naturstyrelsen. Naturstyrelsen administrerer ligeledes miljølovning. Deres mere centrale områder kan findes http://naturstyrelsen.dk/lovstof</p> <p>Kystdirektoratet. Kystdirektoratet har lovgivning og giver tilladelser i forhold til VVM, kystbeskyttelse og klima</p> <p>http://soeterritorietoghavne.kyst.dk/love-og-regler.html</p> <p>Både på mst.dk, naturstyrelsen.dk og kyst.dk findes der oversigter over lovforslag i offentlig høring. Danske Havne er høringspart på relevant lovgivning.</p>
Søfartsstyrelsen LNG vejledning	<p>Der er i EU's og den danske regerings transportpolitik fokus på løsninger til bæredygtig transport – landstrøm. For havne især bunker faciliteter til flydende naturgas (LNG) til skibstransport og transformatorstationer til landstrøm, så skibsmotorer ikke skal generere strøm, når skibet er ved kaj.</p> <p>Søfartsstyrelsen har udarbejdet en oversigt over regler og forhold ved etablering af LNG anlæg i havne. Læs mere her</p> <p>http://www.soefartsstyrelsen.dk/regleroglove/sider/Ingsombraendstof.aspx</p>
Partnerskab for Grøn Skibsfart	<p>Miljøstyrelsen og Danmarks Rederiforening har indgået et partnerskab om Grøn Skibsfart. Målet er, at Danmark skal være foregangsland, når det gælder renere skibsfart. Seminarer etc. er åbne for andre interessenter. Formålet er at sikre viden, netværksdannelse og udvikling.</p> <p>http://mst.dk/virksomhed-myndighed/luft/luftforurening-fra-skibe/partnerskab-for-renere-skibsfart/</p>

<p>Partnerskab for ballastvand</p>	<p>Partnerskab mellem Naturstyrelsen, Søfartsstyrelsen og Danmarks Rederiforening. Partnerskabet arbejder med implementering af Ballastvandskonventionen. Formålet er at sikre viden, netværksdannelse og udvikling.</p> <p>Har blandt andet med Danske Havne som partner udarbejdet en rapport om håndtering af ballastvand i havne.</p> <p>http://ecoinnovation.dk/emneoversigt/partnerskaber-om-miljoeteknologi/nuvaerende-partnerskaber/ballastvand/</p>
<p>Danmarks Miljøportal</p>	<p>Danmarks Miljøportal er et partnerskab mellem kommunerne, Danske Regioner og Miljøministeriet. Det er en offentlig miljødatabase. Det overordnede formål er at understøtte miljømyndighedernes opgaveløsning og sikre et ensartet og ajourført datagrundlag på miljøområdet.</p> <p>www.miljoportal.dk</p>
<p>Siemens</p>	<p>ESCO projekter har besparet mere end løbende investering i energibesparelser. Gode lånemuligheder ved ESCO projekter.</p> <p>Case: 11 skoler i Greve kommune, hvor der blev fastsat et energibesparelspotentiale med få års tilbagebetalingstid for investering. Resultatet var, at 12½ mio. kr. investeret giver meget store besparelser akkumuleret efter 25 år.</p> <p>http://www.siemens.dk</p>

10. Skabelon til indsendelse af eksempler på god miljøpraksis

Danske Havne har i samarbejde med faglige eksperter i medlemshavnene udformet et projekt, der har til hensigt at fremme miljøledelse og bæredygtighed i danske havne.

Havnenes europæiske brancheorganisation ESPO har udformet en [Grøn Guide](#) for miljøledelse og bæredygtighed i havne, som projektet læner sig op ad. ESPO's grønne guide suppleres af et best practice bilag, der giver eksempler på den praktiske gennemførelse af havnes miljøtiltag.

Brug for danske eksempler

Brug skemaet neden for til at indsende havnens eksempler på god miljøpraksis. Eksemplerne skal

indsendes på dansk og engelsk. De danske eksempler vil være tilgængelige på <http://danskehavne.dk>. De engelske eksempler vil være tilgængelige for offentligheden i bilaget, der ligger online på ESPO's site <http://espo.be>.

Hver havn kan frit indsende eksempler. Respekter venligst grænsen for antal ord og forsøg at holde havnens bidrag på en A4 side for hvert eksempel. Bemærk, at for hvert eksempel er en kontaktperson og mail adresse påkrævet.

Send venligst dit bidrag via mail til danskehavne@danskehavne.dk

Handling

Havnens miljøtiltag kan deles op i fem forskellige typer af miljøpraksis (se [eksempler i Grøn Guide](#)):

1. Exemplify	Eksemplicere	Gå foran med det gode eksempel i havnens egne operationer
2. Enable	Muliggøre	Skabe rammer for inddragelse af havnens brugere i miljøtiltag
3. Encourage	Tilskynde	Opstille incitamenter der fremmer miljøadfærd
4. Engage	Samarbejde	Samarbejde med brugere og/eller myndigheder om videndeling og kompetence
5. Enforce	Håndhæve	Opstille regler og kontrollere implementering

<p>Havn:</p> <p>Land: Danmark</p>
<p>Kontaktperson:</p> <p>Stilling/titel:</p> <p>Mailadresse:</p>
<p>Miljøtema (slet de ord som ikke er berørt af eksemplet):</p> <p>Luftkvalitet / Energibesparelse og klimaforandring / Støjbegrensning / Affaldshåndtering / Vandforbrug</p>
<p>Handling (slet de ord som ikke er berørt af eksemplet):</p> <p>Eksemplificere / Muliggøre / Tilskynde / Samarbejde / Håndhæve</p> <p>Exemplify / Enable / Encourage / Engage / Enforce</p>
<p>Titel på eksemplet/løsningen: ...</p> <p>Beskrivelse (maksimum 300 ord):</p> <p>Giv en kort beskrivelse af hvad der motiverede havnen til miljøtiltaget og den valgte løsning (fx i forhold til de 5 typer af handling, teknisk information, proces eller organisationens vilkår, tidsplan, omkostninger og fordele)</p>
<p>Links:</p> <p>Tilføj links til dokumentation og nærmere information hvis tilgængelig</p> <p>...</p>
<p>Illustrationer:</p> <p>Inkluder relevante illustrationer enten i dette skema eller vedhæfte til mail</p> <p>.....</p>